

Med sikte på framtiden – Tankesmedja för friluftsliv 2018

Sammanfattning av workshops/seminarier

Hajpade naturområden – trängsel, oförberedda besökare och säkerhetspådrag

Arrangör: Naturvårdsverket
Workshopledare: Petter Palmgren, Naturvårdsverket

Målet är att alla ska ut och naturen ska vara tillgänglig för alla. Men vad händer när alla kommer ut? Workshopen handlade om de utmaningar som kan uppstå när trycket ökar på ett visst naturområde.

Allt fler besöker Trolltunga

Reidar J. Mykletun Phd., bland annat professor vid Högskolan i Molde, berättade om sin forskning kring turistmålet Trolltunga i det norska fjordområdet Hardanger. Trolltunga nås genom en vandring på omkring 10–12 timmar tur och retur och inleds med en stigning på cirka 500 höjdmeter. En utmanande upplevelse för de flesta. När du väl kommer upp är temperaturen avsevärt lägre än vid startpunkten och det är viktigt med varma kläder, ordentliga vandringsskor och proviant.

Under de senaste åren har antalet besökare till Trolltunga ökat från ett par hundra per år till tusentals. Man var inte beredd på denna utveckling och vissa av konsekvenserna har varit svåra att hantera, berättade Mykletun.

Populariteten skapar problem

Mykletun tog upp flera problem som det stora intresset för att besöka Trolltungaförten med sig. Vägarna är inte gjorda för den stora mängden trafik vilket inneburit bilköer och hinder för utryckningsfordon. Vid toppen kan du få stå i kö i 2–3 timmar för att få gå ut på tungan och ta den efterlängttade bilden. Numera söker sig lokalbefolkningen och mer erfarna naturmänniskor till andra platser för att slippa trängas.

Men problematiken ligger inte enbart i antalet besökare, det handlar också om att en stor del av de som kommer är oerfarna i naturen. Framförallt de utländska turisterna är dåligt förberedda, både gällande den fysiska utmaningen och i form av nödvändig utrustning och proviant. Ofta är de inte vana vid att vandra i terräng och saknar erfarenhet av nordiskt klimat. Detta har resulterat i mängder av räddningspådrag – vilka kostar närsamhället mycket i form av både resurser och obetald tid för frivilliga insatser – och ökad belastning på sjukvården.

Människor som bor i området har fått utstå inbrott i sina stugor av nödställda turister. Man har försökt att underlätta situationen genom att bygga hjälpstugor på plats och ha vakter som avråder vandring vid tuffa förhållanden. Där finns även skyltar med information kring vilken utrustning man bör ha med sig och senaste klockslag att vända tillbaka för att inte riskera vandring i mörkret. Många trotsar dessa råd och ger sig ut oförberedda.

Okunskapen hos besökarna yttrar sig också i en bristande respekt för naturen och nedskräpning är nu ett stort problem. Särskilt som det varken finns toaletter eller soptunnor längs med vandringsleden.

Mykletun argumenterade för vikten av att få en realistisk bild av naturen redan som barn, och inte bara idka friluftsliv i parker.

Spridning över världen genom internet

Mykletun förklarade hur intresset för Trolltunga utvecklats i takt med instagram-selfiesens popularitet och hur platsen existens snabbt spridits över hela världen genom digital teknologi. Han visade hur utvecklingen inom friluftsliv gått från passiv observation till att vara mer centrerad kring aktivitet och eget deltagande. När man idag tar bilder i naturen är det viktigt att rama in sig själv i upplevelsen, detta genom selfies. Naturupplevelsen blir mer självcentrerad och del av den egna jakten på självförverkligande. Det är dessutom endast det spektakulära i upplevelsen som sprids, sällan det negativa. Det ger kommande besökare en missvisande uppfattning om vad som väntar.

Besöker endast Trolltunga

Majoriteten av turisterna som kommer till området besöker inget utöver Trolltunga, de använder inga andra resurser och känner inte till något mer om området. De flyger dit och flyger snabbt därifrån igen. 90 procent av besökarna använder sig inte av någon guide. Detta medför ökade säkerhetsrisker och mindre intäkter för området. Inga långsiktiga hälsofrämjande effekter av friluftsområdet stannar kvar i samhället.

Diskussion och möjliga lösningar

Deltagarna påpekade att en ekonomisk analys över Trolltungas kostnader respektive samhällskostnader vore värdefullt. Går det att förutse och förbereda sig på en sådan utveckling? Mykletun konstaterade att man i fallet med Trolltunga inte tagit tillvara lokalt entreprenörskap, inte tänkt igenom möjliga regleringar och inte haft någon enighet kring transportlösningar. Hade man kunnat reglera antalet personer som släpps in? Eller kunnat förbjuda privatbilar och endast tillåta bussar att parkera vid vandringens början?

Förslag på krav gällande fysisk förmåga ges från deltagarna, vilket också kan ge möjligheter för lokalt entreprenörskap med exempelvis träningsläger. Liksom att hyra ut utrustning vid parkeringen.

I diskussionerna bland deltagarna utifrån Mykletuns presentation nämns även konflikten kring allemansrätten i Nordkap liksom norrskensturism i norra delarna av Sverige.

Diskussion om turism i olika naturområden

Efter Mykletuns genomdrag diskuterade workshopdeltagarna i grupper indelade efter verkningsområden; vatten, skog, stadsnära och fjäll. Diskussionerna inspirerades av följande frågeställning: *Kan du se nutida eller framtida utmaningar med snabb ökning av besökare i naturområden i din verksamhet? Behöver vi göra något för att möta dessa? Vad kan vi göra?*

Den stadsnära gruppen fokuserade främst på hur man ska hantera en växande efterfrågan på extrema upplevelser av människor som samtidigt vill ta genvägar för att nå dem. Det saknas kunskap och kompetens att ta reda på verkliga förhållanden. En lösning på detta skulle kunna vara ökade krav på guider vid utmanande och riskfyllda platser och aktiviteter.

Skogsgruppen diskuterade främst hur man kan göra så att lokalsamhället får mer tillbaka av de turister som utnyttjar området. De föreslår att man ska erbjuda fler alternativ att göra i närområdet, för hela familjen, så att de stannar längre och besöker fler platser. Detta skulle även kunna avlasta de besöksmål som är mest populära. Gruppen framhöll också vikten av att sprida grundläggande kunskap och kompetens om friluftsliv och allemansrätten för att undvika nedskräpning och säkerställa att de som vistas i naturen respekterar den.

Fjällgruppen kom fram till att man bör erbjuda fler alternativ till besökare och sedan arbeta för att kanalisera dem till dessa platser. De gav förslag på att märka ut särskilda instagrampunkter på vandringsleder. Dessa skulle vara enkla att förmedla digitalt för att locka dit människor och samtidigt tydliggöra vad man kan förvänta sig att se längs leden. Gruppen talade om vikten av att besöket blir en positiv upplevelse så att man vill komma tillbaka till området igen, och att då kunna erbjuda utmaningar på en lämplig nivå. Det handlar om att kunna möta besökarnas förväntningar, och på samma gång förbereda dem på vad som krävs. Detta kan exempelvis göras genom tydlig kategorisering av svårighetsgrad för terrängen. Fjällgruppen diskuterade också problemet då naturen blir till något som konsumeras. De menade att för mycket fokus hamnar på ekonomiska värden, man missar långsiktiga perspektiv såsom friluftslivets hälsofrämjande effekter för ett samhälle. Liksom vid annan konsumtion handlar det om att skapa medvetna konsumenter.

Vattengruppen ansåg också att man bör vara mer rättvis i sin marknadsföring så att folk vet vad de kan förvänta sig. Standardisering av skyltar och färger på leder diskuterades, men enligt Mykletun är det svårt att få till så att det även fungerar för internationella besökare. Oavsett detta så menade vattengruppen att det vore till fördel att tydligt märka ut vad det är för slags upplevelse. Så att besökaren kan vara säker på innan om det endast är ett instagram-moment, en äventyrlig utmaning eller tystnad och stillhet som erbjuds.

Mykletun avslutade workshoppen med att ta upp skolans roll för ökad kunskap om friluftsliv för att undvika oerfarna besökare i naturen.

Antecknare: Elin Nordin Umeå universitet

